

BİRİNCİ MECLİS'TE GENÇ MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1920-1923)

Burhan DİNÇER *

Öz

Bu çalışma, Türk parlamento tarihinde önemli bir yeri olan Birinci Meclis'te görev almış Genç milletvekillerinin özgeçmişlerini ve parlamentodaki çalışmalarını kapsamaktadır. Çalışma kapsamında, 1920-1923 yılları arasında Genç vilayetini temsil eden milletvekillerinin yerellik oranları, eğitim seviyeleri, mesleki durumları ve daha önceki parlamento tecrübesi gibi özellikleri dikkate alınarak milletvekillerinin bölgelerini ne ölçüde temsil ettikleri incelenmiştir. Bu bağlamda milletvekillerinin meclisteki çalışmaları ele alınarak temsil ettikleri bölgenin kalkınmasına ve ülke siyasetine olan katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yasama dönemi boyunca Genç milletvekillerinin görev aldıkları komisyonlar, çeşitli konularda mecliste yaptıkları konuşmalar, vermiş oldukları taktir ve kanun teklifleri incelenerek parlamentodaki çalışmaları hakkında bilgi vermek amaçlanmaktadır.

Birinci Meclis'te, Genç vilayetini biri Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nden gelen bir üyenin de katılımıyla birlikte toplamda altı milletvekili temsil etmiştir. Bu çalışmanın ana konusunu 1920-1923 yılları arasında Birinci Meclis'te görev almış olan altı Genç milletvekillinin meclisteki çalışmaları oluştursa da konunun bütünlüğü açısından milletvekillerinin özgeçmişlerine de detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Genç, Birinci Meclis, Genç Milletvekilleri, Seçim

* Doktora öğrencisi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.
burhan.dincer@student.batman.edu.tr
Orcid: [0000-0001-9419-9089](https://orcid.org/0000-0001-9419-9089)
DOI: 10.53440/bad.1365146
Makale Türü: Araştırma Makalesi
(Makale Gönderim Tarihi: 23.09.2023-Makale Kabul Tarihi: 03.11.2023)
Atıf Bilgisi: Dinçer, B. (2023). Birinci Meclis'te Genç Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1920-1923). *Bingöl Araştırmaları Dergisi* (19), s. 37-60.

GENÇ (BİNGÖL) DEPUTIES IN THE FIRST GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY AND THEIR ACTIVITIES (1920-1923)

Abstract

This study covers the biographies and parliamentary work of the deputies of Genc who served in the First Parliament, which has an important place in the history of Turkish parliament. Within the scope of the study, the extent to which the MPs representing the province of Genc between 1920-1923 represented their regions was analyzed by taking into account their localization rates, education levels, professional status and previous parliamentary experience. In this context, it was tried to reveal the contributions of the deputies to the development of the region they represented and to the politics of the country by analyzing their work in the parliament. Throughout the legislative period, it is aimed to provide information about the work of Genc deputies in the parliament by examining the commissions they served in, the speeches they made in the parliament on various issues, and the bills and law proposals they submitted.

In the First Parliament, the province of Genc was represented by a total of six deputies, including one member from the Last Ottoman Mebusan Assembly. Although the main subject of this study is the parliamentary work of the six Genc deputies who served in the First Parliament between 1920-1923, the biographies of the deputies are also included in detail for the integrity of the subject.

Keywords: Genc, The First Assembly, Genc Members of Parliament, Election.

Giriş

Genç, Osmanlı Devleti'nde, Bitlis vilayetine bağlı bir sancak olarak idare edilmiştir. Bingöl eski adı ile bilinen Çapakçur ise Genç sancağına bağlı bir kaza statüsündeydi (Çağlayan, 2008a, s. 23). Yeni Türk Devleti'nin kurulmasıyla birlikte meclis kararıyla, 9 Aralık 1920'de Genç sancağı, "Müstakil liva" hâline getirildi (TBMM ZC., D. 1, C. 6, s. 276; Resmî Gazete, 4 Nisan 1921, s. 9). 1924'te ise, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda yapılan değişiklikle liva/sancak teşkilatı kaldırılıp livalar vilayetlere dönüştürülünce Genç livası da vilayet statüsünü kazandı. Çapakçur ise Genç vilayetinin bir ilçesi oldu (TBMM ZC., D. 2, C. 8, s. 914). 1925'te çıkan Şeyh Said olayından dolayı Genç vilayeti 1926 yılında lağvedilerek Elazığ'a bağlı bir kaza hâline gelince Çapakçur da Elazığ'ın bir parçası olmuştur. 1929'da ise Muş vilayetinin kurulmasıyla birlikte Genç ve Çapakçur bu sefer Muş vilayetine bağlandı (Çağlayan, 2018b, s. 11). 1936'da ise çıkarılan 2885 sayılı kanun ile Muş vilayetinin Çapakçur, Genç, Solhan ve Bingöl kazalarıyla Erzincan vilayetinin Kiğı kazası da dâhil

edilerek merkezi Çapakçur olacak şekilde Bingöl vilâyeti kuruldu (TBMM ZC, D. 5, C. 7, s. 171-175; Resmî Gazete, 4 Ocak 1936; Güneş, TBMM V. Dönem (1935-1939a), I. 2001, s. 331). Bölge, sürekli Bingöl adı ile anıldığı için 1944 yılında “Çapakçur” adını taşıyan merkez ilçenin adı Bingöl olarak değiştirildi (Çağlayan, 2008a, s. 23).

Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin, 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli'yi kabul etmesi üzerine (Karpat, 2010, s. 122), İstanbul, 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf güçleri tarafından işgal edilerek Mebusan Meclisi dağıtılmış (Çavdar, 1995, s. 181-183; Ulusoy, 2014, s. 125), ve birçok milletvekili tutuklanarak Malta adasına sürgüne gönderilmiştir (Lewis, 1993, s. 251). Bazı üyelerinin tutuklanması üzerine, 18 Mart 1920'de İstanbul'da son kez toplanacak olan Osmanlı Mebusan Meclisi, milletvekillerinin tutuklanmasına karşı bir protesto metni yayınlamak için meclis çalışmalarına ara vermiştir (MMZC., D. 4, C. 1, s. 496-497; Akın, 2008, s. 45-46). Bir daha toplanmayan Meclis, 11 Nisan 1920'de padişah Vahdettin'in iradesiyle süresiz olarak kapatıldı (Sezgin, 1984, s. 2; Lewis, 1993, s. 251). Mebusan Meclisi'nin kapatılmasıyla birlikte Osmanlı parlamenter hayatı da son bularak meşruiyetini yitirmiştir (Güneş, 1997b, s. 54).

Osmanlı Mebusan Meclisi'nin süresiz olarak kapatılması karşısında Mustafa Kemal, “Temsil Heyeti Başkanı” sıfatıyla, 19 Mart 1920 tarihinde bütün sivil ve askeri makamlara gönderdiği bir genelge ile Ankara'da yeni bir meclisin açılacağını bildirmiş ve açılacak olan yeni meclis için seçim yapılmasını istemiştir. Ayrıca, dağıtılmış olan Mebusan Meclisi üyelerinden gelebileceklerin de, bir an önce Ankara'ya gelerek yeni açılacak meclise katılmalarını istemiştir (Nutuk, Cilt: I, 1970, s. 421-422) Yayınlanan seçim genelgesine göre, sancaklar birer seçim bölgesi olacak ve her livadan beş aza seçilecekti. Tek aşamalı olarak yapılacak olan bu seçimde sadece vilayet idare ve belediye meclisi üyeleri ile Müdafaa-i Hukuk Heyeti İdarelerinin il ve kazalarındaki idare heyeti üyeleri oy kullanabilecek ve meclis üyeliği için her parti, dernek ve zümre aday gösterilebilecekti. Seçimin güvenli bir şekilde yapılabilmesi için her yerin en yüksek mülkiye memuru mesul tutulmuştur (BCA, 490.1.0.0/34.141.2; Velidedeoğlu, 1999, s. 13-14; Karabekir, 1960, s. 547-548; Nutuk, s. 421-422).

Seçim genelgesinin yayınlanmasının ardından Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin de destekleriyle sivil ve askeri makamların denetiminde seçimler güvenli bir şekilde yapılmıştır (Dinçer, 2018, s. 23). Yeni seçilen milletvekilleri ile İstanbul'dan gelebilen Mebusan Meclisi üyeleri meclise katılmak üzere peyderpey Ankara'ya gelmişlerdir (Goloğlu, 2006, s. 225).

Ancak içinde bulunulan olağanüstü koşullar, seçim sistemine yabancılaşma, ulaşım ve haberleşmenin yetersizliği, bazı yerlerde yöneticiler ile seçmenler arasında uyum sağlanamaması gibi sebeplerle (Turan, 1992, s. 124), bazı sancaklarda seçimler erken sonuçlanırken, bazı yerlerde ise seçimler meclis açıldıktan sonra tamamlanamamıştır. Dolayısıyla, Birinci Meclis'e seçilen milletvekilleri Ankara'ya aynı anda değil, farklı tarihlerde gelmek zorunda kalmışlardır (Demirel, 2007a, s. 87; Demirel, 2010b, s. 75).

Seçimlerin tamamlandığı yerlerde yeni meclise iştirak edecek milletvekilleri 11 Nisan'dan itibaren Ankara'ya doğru yola çıkmışlardır (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), I, 1994, s. 40). Ankara'ya gelmiş olan milletvekilleriyle yapılan görüşmelerde aslında meclisin 22 Nisan 1920 Perşembe günü açılması kararı alınmıştı (Demirel, 2012c, s. 13; Kılıç, 2015, s. 51). Fakat, şeriat yanlısı gruplardan gelebilecek suçlamalara karşı açılışın Cuma günü yapılması daha uygun görülmüştür (Turan, 1992, s. 129). Böylece, Birinci Meclis, 23 Nisan günü Hacı Bayram Camii'nde yaklaşık 120 kişiyle kılınan Cuma namazının ardından yapılan dualarla açılmıştır (İlyas, 2015, s. 349). Meclisin açılış konuşmasını en yaşlı üye olması sebebiyle Sinop milletvekili Şerif Bey yapmıştır (Ehzerli, 1998, s. 33). Şerif Bey yaptığı konuşmada:

"Kutsal olarak bağlı bulunduğumuz tüm Müslümanların halifesi ve Osmanlıların Padişahı Altıncı Sultan Mehmet hazretlerinin yabancı boyunduruğundan kurtarılmasında ve saltanatın sürekli merkezi olan İstanbul'umuz ile işgal altında ve türlü zulm ve işkence içinde nesnel ve tinsel bakımdan anlamsızca yok edilmekte olan tüm zulüm görmüş illerimizin kurtarılmasında bizi başarılı kılmasını Yüce Tanrı'dan dilerim." temennisinde bulunmuştur (Ertunç, 2013, s. 13).

Birinci Mecliste, Genç vilayetini temsilen; Dr. Ali Haydar Bey, Ali Vasıf Bey (Telli), Fikri Faik Bey (Güngören), Hamdi Bey (Yılmaz), İbrahim Fikri Efendi (Ergün), Mehmet Celal Bey (Saraçoğlu) milletvekili seçilmişlerdir.

I. TBMM'de Genç Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

1. Dr. Ali Haydar Bey

1296 (1880) yılında Diyarbakır'da dünyaya gelen (Demirel, 2010b, s. 236), Ali Haydar Bey'in babasının ismi Hasan Hüseyin'dir (TBMM Albümü, 2010, I, s. 30). (Meclis arşivinde tercüme-i hâl kâğıdı yok). İlk ve orta tahsilini Diyarbakır'da tamamlayan Ali Haydar Bey, 1901'de Askerî Tıbbiye Mektebine girmiştir. Başarılı bir eğitimin ardından Tabip yüzbaşı rütbesiyle 13 Temmuz 1908'de mezun (Tinal, 2009, s. 622), olan Ali Haydar Bey, staj yapmak üzere

Gülhane Askerî Tatbikat Hastanesi'nde çalışmıştır. Yaklaşık bir yıla yakın burada çalışan Ali Haydar Bey, 25 Ağustos 1909'da Maltepe Askerî Hastanesine tayin edilmiştir. Bu görevinin ardından 12 Mayıs 1910 tarihinde Kuzey Arnavutluk'ta çıkan ayaklanmayı bastırmak üzere gönderilen Kolordunun Drama Tabipliğinde görev almış, daha sonra da 29 Ekim 1910'da Dimetoka 9'uncu Süvari Alayı Tabipliğine gönderilmiştir. Başında bulunduğu Alayı ile Balkan Savaşı'na katılan Ali Haydar Bey, alayın lağvedilmesi üzerine Karaağaç Hastanesi'nde göreve başlamış ve 21 Mart 1914'te bu hastanenin Baştabipliğine getirilmiştir. Bir süre Karaağaç Hastanesi'nde çalışan Ali Haydar Bey, 12 Mayıs 1914'te Edirne Askerî Hastanesine atandı. Birinci Dünya Savaşı sırasında 3 Ağustos 1914'te Kıdemli Yüzbaşı rütbesiyle 5'inci Sahra Topçu Alayı 3'üncü Cebel Topçu Taburu Tabipliğine tayin olunarak 1 Mart tarihinden itibaren Anafartalar Muharebelerinde bulunmuştur (Aydın, 1998, s. 917). Taburu ile 23 Aralık 1915'te Kanal Harekâtına katılan Ali Haydar Bey, 22 Şubat 1916'dan itibaren Bitlis Cephesindeki muharebelerde yaralıların tedavisi için sargı merkezleri ve gezici hastaneler kurmuştur. 3 Nisan 1917'de 2'nci Ordu emrindeki Menzil hastaneleri Baştabibi görevine getirilmiştir. 3 Mart 1918'de Bitlis'te 1000 yataklı bir hastanenin kurulmasına öncülük eden Ali Haydar Bey, 7 Ocak 1919'da 3'üncü Kafkas 342'nci Alay Baştabipliğine tayin edilmiştir (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 439-440). Bu görevinde iken I. TBMM için yapılan seçimde 36 oy alarak Genç vilayetinden milletvekili seçilen Ali Haydar Bey (Ali Haydar Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 183), meclis çalışmalarına 20 Eylül 1920'de katıldı. Mecliste, Sağlık ve Sosyal Yardım, Millî Savunma ve İrşad Komisyonlarında görev aldı. Ayrıca savaş yaralılarının Ankara'da Cebeci Askerî Hastanesinde tedavilerine yardımcı oldu.

TBMM'nin ikinci döneminde Genç vilayetinden tekrar milletvekili seçilen Ali Haydar Bey, 11 Ağustos 1923'te hastalığı nedeni ile iki ay izin alarak meclisten ayrıldı. 29 Kasım 1923 tarihinde vefat ettiğinde evli olup bir çocuk babası idi (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 439-440).

1.1. Dr. Ali Haydar Bey'in Meclisteki Faaliyetleri

Mecliste, Birinci Grup içinde yer alan (Demirel, 2010b, s. 236) Ali Haydar Bey, arkadaşları ile birlikte 19 Ekim 1920'de meclise emekli mülkiye ve askeriyenin maaşlarına zam yapılmasına dair tahrir sunmuştur. Tahrirde, memur ve devletin diğer birimlerinde çalışanların maaşlarına üç misli zam yapıldığı hâlde, hayatlarını ve canlarını vatan ve millet uğrunda feda eden emekli mülkiye ve askeriyenin bu zam artışından mahrum bırakılmalarının uygun ol-

madığını belirtmişlerdir. Bu tavrı inceleyen Lâyiha Encümeni, hâli hazırda görev yapan memurlara geçim şartlarından dolayı maaşlarına zam yapılmasının elzem olduğunu, emeklilere gelince ise bunların maaşlarına zam yapılmasına bir engel bulunmamakla birlikte fazla bir zammın yapılmasının nimet külfet dengesini bozacağını, bundan dolayı bu tavrı ret etmekle birlikte son kararı ise meclisin takdirine bırakmıştır. Mecliste yapılan oylamada Lâyiha Encümeninin teklifi kabul edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 5, s. 939). Mecliste, 7 Şubat 1921'de Van milletvekilliğine seçilmiş olan İsmail Hakkı Bey'in mazbatasının reddine dair birinci şube mazbatası görüşülmüştür. Birinci şube, mazbatanın reddedilmesine gerekçe olarak da İsmail Hakkı Bey'in Nisab-ı Müzakere Kanunu yürürlüğe girdikten sonra seçildiğine dairdir. Bu konu hakkında söz alan Ali Haydar Bey; İsmail Hakkı Bey'in Nisab-ı Müzakere Kanunu yürürlüğe girmeden önce milletvekili seçildiğini, bu sebeple de İsmail Hakkı Bey'in milletvekilliğinin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 8, s. 107) Ali Haydar Bey ile benzer görüşü paylaşan milletvekilleri olduğu gibi karşı çıkanlar da olmuştur. Örneğin, Bursa Milletvekili Emin Bey, daha önce benzer durumu yaşayan Mersin Milletvekili Yusuf Ziya Bey'i örnek vererek milletvekilliğinin meclis tarafından kabul edildiğini ifade etmiştir. Aydın Milletvekili Tahsin Bey ise, daha önce milletvekilliği kabul edilmeyen İzmir Milletvekili Fuat Bey'in durumunu gündeme getirmiş ve bu yolun açılması hâlinde birçok milletvekili hakkında verilen kararların tekrar gözden geçirilmesi gerekeceğini belirtmiştir. Uzun süren müzakereler sonunda birinci şube mazbatası yapılan oylamada kabul edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 8, s. 108-111). Nisan 1921 tarihli meclis oturumunda Van Milletvekili Hasan Sıddık Bey, Harbi Umumi'de Ruslar tarafından tahrip edilen Van şehrinin su yollarının imarı için Nafia bütçesinden altı bin lira ödenek ayrılmasına dair kanun teklifi vermiştir. Bu teklifi olumlu bulan Lâyiha Encümeni, bu konuda hazırlanmış olduğu mazbatayı meclise göndermiştir. Bu kanun teklifi üzerine söz alan Ali Haydar Bey, bu paranın yetersiz olduğunu, bu su ile bağ ve bahçelerin sulandığını, bu yol tamir edilmediği takdirde bağ ve bahçelerden istifade edilemeyeceğini, bunun da belediyeye yardım olarak verilmesini istemiştir. Ali Haydar Bey'den sonra söz alan İktisat Vekili Mahmut Celal Bey, orada sulama yapıldığı takdirde bir iki seneye kalmaz sarf edilen paralardan daha fazla gelir temin edileceğini ifade etmiştir. Çorum Milletvekili Haşim Bey ise, şimdilik altı bin liranın istendiğini, bunu kabul ettiğimiz takdirde beş on gün sonra iki bin lira daha isteyebileceklerini, bunun için bir keşif yapıp krokisi çıkarılmadan altı bin liranın verilmesinin doğru olmadığını söylemiştir. Çorum Milletvekili İsmet Bey ise, Maliye bütçesinden de yardım yapılabil-

leceğini, çünkü bütün vilâyetlerin aşar hasılatından eğitim hissesi alıp kendi idarelerine harcadıklarını, bundan dolayı Van'a da verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Görüşmelerin sonunda Lâyiha Encümeni mazbatası, Muvazenei Maliye Encümenine havale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 9, s. 415). Ali Haydar Bey, arkadaşları ile birlikte 2 Mayıs 1921 tarihinde Palu kazasının bazı nahiyelerinin Çapakçur'a ilhakı hakkında kanun teklifi vermiştir. Teklif meclis tarafından kabul edilerek Lâyiha Encümenine gönderilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 10, s. 195). Bu teklifi değerlendiren Lâyiha Encümeni, teklifin Dâhiliye Encümenine havale edilmesine dair görüş bildirmiştir. Teklifin yapılan oylamasında Dâhiliye Encümenine gönderilmesine karar verilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 10, s. 386). 4 Temmuz 1921 tarihli meclis oturumunda, Dâhiliye Encümeninden gelen mazbatada kararın Dahiliye Vekâletine bırakıldığı belirtilmiş ve teklif meclis tarafından Dahiliye Vekâletine havale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 11, s. 127).

2. Ali Vasıf Bey (TELLİ)

1289 (1873) yılında Erzurum'da doğan (Demirel, 2010b, s. 236) Ali Vasıf Bey'in babasının ismi İshak Reşat, annesinin ismi ise Peri hanımdır (TBMM Albümü, 2010, I, s. 30). (Meclis arşivinde tercüme-i hâl kâğıdı yok). İlk ve orta tahsilini Erzurum'da tamamlayan Ali Vasıf Bey, 30 Nisan 1893 tarihinde Harp Okuluna girdi. Başarılı bir eğitimden sonra 29 Ocak 1895'te Harp Okulundan Süvari Teğmen rütbesi ile mezun olan Ali Vasıf Bey, 4'üncü Ordu Kumandanlığı emrinde göreve başladı. Ardından 1896'da 27'nci Alayın Süvari Bölüğünde görevlendirildi. 1901 yılının Aralık ayında Üsteğmenliğe yükseltildikten sonra Bölük Kumandanlığına atanan Ali Vasıf Bey, 1905'te ise Yüzbaşı Vekili olarak 19'uncu Alayın 3'üncü Bölük Kumandanlığına nakledildi. 14 Nisan 1909'da yüzbaşılığa yükseltilerek 35'inci Aşiret Hafif Süvari Alayı Bölük Kumandanlığına getirildi. 1909 yılının Aralık ayında Erzurum Jandarma Alayının 4'üncü İspir Bölüğüne tayin edildi. Bu görevinden sonra 30 Temmuz 1914 tarihinde binbaşılığa yükseltilerek Gevaş Jandarma Tabur Kumandanı olarak Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. Bir süre sonra atandığı Seyyar Jandarma Fırkası Başkale Alay Kumandanlığı görevi ile tüm muharebelerde bulundu. Dilman'daki Soğancık Muharebesinde büyük başarı gösterdi. Bu muharebe esnasında yaralanan Ali Vasıf Bey, Van Sabit Jandarma Alayı'nda göreve başladı. Savaş bitene kadar Musul Jandarma Merkez Taburu Kumandanlığında ve bir ara da Diyarbakır Divan-ı Harb-i Örfisinde üye olarak bulundu. Diyarbakır Jandarma Tabur Komutanı görevini yürütürken 13 Mart 1919 tarihinde emekli oldu (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 441-442).

I. TBMM için yapılan seçimlerde 29 oy alarak Genç vilayetinden milletvekili seçilen Ali Vasıf Bey (Ali Vasıf Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 181), 1 Temmuz 1920 tarihinde meclise katıldı. Meclis'te PTT, Bayındırlık ve Sağlık komisyonlarında görev yaptı. Üç toplantı yılında da Millî Savunma Komisyonu üyeliğini yaptı. 17 Temmuz 1921 tarihinde cep-hede hizmet etmek üzere uzun süre izinli sayıldı. Milletvekilliği sona erince memleketine döndü. 22 Mart 1936'da Erzurum'da vefat eden Ali Vasıf Bey, evli olup dört çocuk babası idi (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 442).

2.2. Ali Vasıf Bey'in Meclisteki Faaliyetleri

Mecliste, Birinci Grup içinde yer alan (Demirel, 2010b, s. 236) Ali Vasıf Bey'in, meclis çalışmalarına aktif olarak katıldığı söylenemez. Ali Vasıf Bey arkadaşları ile beraber 10 Nisan 1922 tarihli meclis oturumunda Umûm Jandarma Kumandanlığı ile Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti'nin birleştirilmesine dair tasarı ve tekliflerin acilen müzakere edilmesine dair tahrir sunmuştur. Sunulan tahrir meclis tarafından kabul edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 19, s. 81-82). Ali Vasıf Bey'in mecliste gündeme getirdiği ve hakkında tahrir verdiği bir diğer husus ise günlük yayımlanan gazetelerde Ayet-i Kerime ve Hadis-i Şerif yazılmamasına dair tahriridir. Sunulan tahrir meclis tarafından kabul edilmiş ve İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine havale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 20, s. 20).

3. Fikri Faik Bey (GÜNGÖREN)

1300 (1884) yılında Elâzığ'da doğan (Demirel, 2010b, s. 236) Fikri Faik Bey'in babasının ismi Süleyman Faik, annesinin ismi ise Cevriye hanımdır (TBMM Albümü, 2010, I, s. 30). (Meclis arşivinde tercüme-i hâl kâğıdı yok). İlk ve orta tahsilini Elâzığ İptidai Mektebi ve Askerî Rüştiyesinde tamamlamasının ardından Mülkiye İdadisini bitirdi. 1908 yılında Darülfünun Edebiyat Şubesinden mezun olduktan sonra 28 Kasım 1908'de Davut Paşa İdadisi Edebiyat Öğretmenliğine atandı. Burada bir yıl çalıştıktan sonra istifa eden Faik Fikri Bey, polislik mesleğine geçti. 12 Kasım 1909'da Baş komiser rütbesiyle İstanbul'da göreve başladı. 25 Haziran 1911'de Emniyet Amirliği'ne yükseltildi. 25 Şubat 1912'de Van, 15 Temmuz 1914'te Halep, 7 Ekim 1916'da Hüdavendigâr (Bursa), 30 Mart 1919'da Aydın (İzmir) Polis Müdürü olarak görevlendirildi. 13 Ağustos 1919'da bu görevden azledilmesiyle kısa bir süre açıkta kaldı. 8 Kasım 1919'da Malatya Mutasarrıf Vekili olarak göreve başladı. Ardından 26 Nisan 1920'de Kemaliye (Eğin) Kaymakamlığına atandı (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 443-444).

I. TBMM için yapılan seçimde 37 oy ile Genç vilayetinden Milletvekili seçildi (Fikri Faik Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 184). Ancak, Dâhiliye Vekâleti, Dersim Sancağında bir kısım Kürtlerin ilçenin köylerine yaptığı saldırılarına, aldığı önlemlerle engel olması sebebiyle bir süre daha görevde kalmasını TBMM Başkanlığından istemesi üzerine iki ay iznli sayılması 19 Mayıs 1920 kabul edildi.¹ Bu görevinden 12 Kasım 1920'de ayrılarak meclise katıldı. Mecliste, İçişleri, İrşad, PTT ve Malî Kanunlar gibi komisyonlarında çalıştı. 21 Ekim 1922'de düşman işgalinden kurtarılan bölgelerdeki halkın durumu için teşkil edilen Komisyonunda görev aldı.

Milletvekilliği birinci dönemde sona erince İstanbul'a yerleşen Fikri Faik Bey, 1 Ocak 1925'te Şehremaneti (Büyük Şehir Belediyesi) Müfettişliğine atandı. Bu görevinden 30 Nisan 1927'de istifa ederek İçki İnhisarına Müfettiş oldu (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 444). 24 Eylül 1932 tarihinde Ankara İnhisarlar Başmüdürlüğüne (Akşam, 27 Eylül 1932, s. 1), daha sonra ise 15 Temmuz 1937'de Edirne İnhisarlar Başmüdürlüğüne nakledildi. 29 Mayıs 1939'da Merkez Şube Müdürlüğüne tayin edildi. 8 Nisan 1942'de İstanbul Başmüdürü oldu. Bu görevden 9 Şubat 1944'te emekliye ayrıldı ise de başvurusu üzerine bu işlem Danıştay kararıyla iptal edildi. 10 Haziran 1946 tarihinde kendi isteğiyle emekli oldu. 22 Ekim 1956'da İstanbul'da vefat eden Fikri Faik Bey, evli olup üç çocuk babası idi (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 444).

3.3. Fikri Faik Bey'in Meclisteki Faaliyetleri

Meclis içerisinde hiçbir grupta yer almayan (Demirel, 2010b, s. 236) Fikri Faik Bey, 2 Aralık 1920 tarihli meclis oturumunda, arkadaşlarıyla beraber Kulp-Muş şosesiyle bir köprü'nün tamirine dair tkrir sunmuştur. Tkrirde, kışın şiddetli iklim koşulları dolayısıyla bu yolun kullanılmadığını, Kulp-Muş şosesi ile Lice ve Kulp kazaları arasında tek köprü olan Sarım köprüsü'nün harap olduğu gibi, Genç livası merkezi olan Darahini mevkiinde ve Murat havzasında Erzurum-Diyarbakır-Muş hattı üzerinde bulunan köprü'nün ise henüz tamamlanmadığını, bu yol ve köprülerin tamiri ve inşası yarım kalanların ise bitirilmesi için gerekli olan tahsisatın verilmesini talep etmişlerdir.

1 Dâhiliye Vekâleti Tezkeresi: Aydın Polis Müdürü sabıki olup Eğin Kaymakamlığına tayin olunan Fikri Faik Bey Genç livası namına Meclisi Âliye Mebus intihap olunduğu ve Dersim Kürtlerinin kazayı mezkûr kurasına vaki olan tecavüzatına karşı mumâileyhin muvasalatıyla beraber ittihaz eylediği tedbir üzerine semeratı görülmeye başladığı bir sırada infikâki oranın yeniden eşkıyanın tecavüzüne cesaret vereceği ve yerine bir münasibi bulunamadığı beyanıyla mezun addiyle azimetinin iki ay kadar tehiri Elâziz vilâyetinden ba-telgraf işar kılınmış olmakla iki maâh mezun addedilmesi arz olunur. Bkz. TBMM ZC., D. 1, C. 1, s. 341.

Sunulan taktir mecliste kabul edilmiş ve Nafia vekâletine gönderilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 6, s. 173). Fikri Faik Bey, 11 Kasım 1922 tarihli meclis oturumunda Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanı iken emekli edilmiş olan Sıdkı Bey hakkındaki meclis kararının açıklanmasına dair temenni taktir sunmuştur. Fikri Faik Bey taktirde, Heyeti Umumiyenin 6 Kasım 1922 tarihinde Sıdkı Bey hakkında verilen kararın değiştirilmesi için Dâhiliye Vekâletine bildirdiğini, Dâhiliye Vekâletinin ise, meclisin kararı karşısında tereddüde düştüğünü belirterek kararın tekrar Dâhiliye Vekâletine havale edilmesini istemiştir. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey de, Fikri Faik Bey ile benzer görüşü paylaşmıştır (TBMM ZC., D. 1, C. 24, s. 530-531). Fikri Faik Bey'in bu taktiri meclis tarafından kabul edilerek Dâhiliye Vekâletine havale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 24, s. 532).

4. Hamdi Bey (YILMAZ)

1295 (1879) yılında da Siirt'te dünyaya geldi (Demirel, 2010b, s. 236). (Meclis arşivinde Tercüme-i hâl kâğıdı yok). Babası Hafız Mehmet Efendi, annesinin ismi ise Pembe hanımdır (TBMM Albümü, 2010, I, s. 31). İlk ve orta tahsilini Rüştüye'de tamamladıktan sonra Adalet hizmetine giren Hamdi Bey, yöresindeki Sancak ve kazalarda Zabıt Kâtibi, Başkâtip, İcra Memuru, Mukavelât Muharriri (Noter) olarak görev yaptı. Genç vilayeti Şer'îye Mahkemesi Başkâtibi iken Erzurum Kongresine delege olarak katıldı. Birinci meclis için yapılan seçimde 37 oy alarak Genç Livasından milletvekili seçilen Hamdi Bey, (Hamdi Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 185). 18 Haziran 1920 tarihinde meclise katıldı. Mecliste, Dilekçe, Adalet ve PTT Komisyonlarında görev yaptı. Milletvekilliği sona erince Bingöl'e yerleşti. Ruhsatnameli olarak Dava vekilliği yaptı. 10 Mart 1940 tarihinde Siverek'te vefat eden Hamdi Bey, evli olup 10 çocuk babası idi (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 445).

4.4. Hamdi Bey'in Meclisteki Faaliyetleri

Mecliste, Birinci Grup içinde yer alan Hamdi Bey (Demirel, 2010b, s. 237), arkadaşları ile birlikte Palu kazasının Elâziz vilâyetinden ayrılması ve Genç livasına ilhakına dair kanun teklifi sunmuştur. Mecliste yapılan oylamada teklif kabul edilerek Lâyiha Encümenine gönderilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 21, s. 74). Bu teklifi değerlendiren Lâyiha Encümeni, teklifin Dâhiliye Encümenine havale edilmesine dair görüş bildirmiş ve bu konuda hazırladığı mazbatayı 18 Eylül 1922 tarihinde meclise göndermiştir. Meclis, bu kanun teklifini bu sefer Dâhiliye Vekâletine havale etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 23, s. 99). Hamdi Bey, 24 Temmuz 1922'de Müecceliyet-i Askeriye Vergisi Ka-

nunu'nun üçüncü maddesine bir ek madde ilâvesine edilmesine dair kanun teklifi sunmuştur. Hamdi Bey teklifte, dini eğitim gören talebelerin Müecce-liyet-i Askeriye Vergisi'nden istisna tutulmasını istemiştir. Teklif meclis tara-fından kabul edilerek Lâyiha Encümenine havale etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 21, s. 485.18). Eylül 1922'de Lâyiha Encümeninden gelen mazbata bu sefer meclis tarafından Müdafaayı Milliye Encümenine gönderilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 23, s. 101). Müdafaayı Milliye Encümeni bu teklifin reddedildiğine dair hazırlamış olduğu bir mazbatayı 27 Aralık 1922 tarihinde meclise gön-dermiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 26, s. 55). Hamdi Bey ayrıca, 18 Kasım 1922 tarihli meclis oturumunda, terhis edilen askerlere iyi bakılmasına dair takrir sunmuştur. Sunulan takrir mecliste kabul edilmiş ve Heyeti Vekile'ye havale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 24, s. 549). Hamdi Bey'in meclise taşıdığı ve hakkında kanun teklifi verdiği diğer bir konu ise, Çapakçur kazasının isminin değiştirilmesine dair kanun teklifidir. Meclis bu teklifi dikkate değer bulmuş ve Lâyiha Encümenine havale etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 25, s. 36). Lâyiha Encümeni, teklifin dikkate alınması hususunda hazırlamış olduğu mazbatayı 30 Kasım 1922 tarihinde meclise göndermiştir. Meclis, bu konuyu bu sefer de Dâhiliye Encümenine havale etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 25, s. 130). Bu takriri inceleyen Dâhiliye Encümeni konunun birde Dâhiliye Vekâletince in-celenmesi hususunda görüş bildirmiş ve konuda hazırlamış olduğu mazbata-yı 1 Ocak 1923 tarihinde meclise göndermiştir. Meclis, bu meseleyi Dâhiliye Vekâletine havale etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 26, s. 136). Hamdi Bey ayrıca, Elâziz Baytar Müfettişi Hasan Fehmi Bey'in taltif edilmesi hakkında takrir sunmuş. Bu takrir meclis tarafından dikkate alınarak İktisat Vekâletine ha-vale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 27, s. 71). Hamdi Bey'in gündeme getirdiği diğer bir konu da fedakârlık gösteren küçük zabitanın taltifine dair takriridir. Meclis'te kabul edilen bu takrir Müdafaai Milliye Vekâleti'ne havale edilmiş-tir (TBMM ZC., D. 1, C. 27, s. 71).

5. İbrahim Fikri Efendi (ERGÜN)

1285 (1869) yılında Bitlis'te dünyaya gelen İbrahim Fikri Efendi'nin (De-mirel, 2010b, s. 237), babasının ismi Resul, annesinin ismi ise Didare hanım-dır (TBMM Albümü, 2010, I, s. 31). (Meclis arşivinde Tercüme-i hâl kâğıdı yok). İlk ve orta tahsilini Rüştüyede tamamladıktan sonra baba mesleğini se-çerek 3 Nisan 1884'te Bitlis Merkezi Muhabere Memuru olarak göreve başla-dı. Bu görevinden sonra, 24 Temmuz 1891 tarihinde Muş Merkezi Muhabere Memurluğuna tayin edildi. 1891-1894 yılları arası Antep ve tekrar Muş'ta Muhabere Memurluğu yaptıktan sonra 7 Aralık 1894'te Adilcevaz Merke-zî Müdürlüğüne atandı. 15 Ocak 1902'de Arganut, 29 Ekim 1902'de Zıvga

Merkezi Müdür ve memuru oldu. 25 Nisan 1909'da Kulp, 12 Aralık 1909'de Genç Merkez Müdürlüğünde görevlendirildi. Bu görevde bulunurken (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 446), Birinci Meclis için yapılan seçimde 28 oy alarak Genç livasından milletvekili seçilen İbrahim Fikri Efendi (İbrahim Fikri Efendi'nin Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 186), 15 Haziran 1920'de meclise katıldı. Meclis'te PTT Komisyonunda çalıştı. İkinci Toplantı yılında bu komisyonun sözcülüğünü yaptı. Milletvekilliği sona erince tekrar devlet hizmetinde çalışmak için görev istemesi üzerine 1 Eylül 1923'te Ayaş PTT Müdürlüğüne atandı. 1 Aralık 1927'de bu görevinden emekli oldu. Sonraki yaşamını bu ilçede sürdürdü. 5 Nisan 1950'de vefat eden İbrahim Fikri Efendi, evli olup üç çocuk babasıydı. Mecliste, (Şeyh Fikri Efendi) olarak anılırdı (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 446).

5.5. İbrahim Fikri Bey'in Meclisteki Faaliyetleri

Meclis içerisinde hiçbir grupta yer almayan İbrahim Fikri Bey'in de meclis çalışmalarına aktif olarak katıldığı söylenemez (Demirel, 2010b, s. 237). 4 Temmuz 1920'de Çorum Milletvekili Dursun Bey, arkadaşları ile birlikte meclise, İcra vekillerine ve resmî makamlara gönderilecek resmî ve şikâyet amaçlı yazılarda sansürden istisna tutulmasına dair tahrir sunmuşlardır. Tahririn gerekçesinde yazıların deşifre olması durumunda birtakım elim olaylarla karşılaşabileceğini, bunun örneklerinin de geçmişte yaşandığını belirtmişlerdir (TBMM ZC., D. 1, C. 2, s. 165). Bu tahrire karşı çıkan milletvekilleri olduğu gibi destekleyenler de olmuştur. Bu tahrir hakkında söz alan İbrahim Fikri Bey, sansürün kaldırılmasına taraftar olmadığını, Hz. Muhammet zamanında bile sansürün olduğunu ifade ederek bir örnek üzerinden açıklamıştır (TBMM ZC., D. 1, C. 2, s. 170). Müzakerelerin sonunda milletvekillerine gelen mektuplar da dâhil edilerek sansür mecliste yapılan oylamada kabul edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 2, s. 171). İbrahim Fikri Bey, ayrıca Elazığ Vali Vekili hakkında tüccardan ve eşraftan jandarma ve polis gücüyle, hükümet ve maarif adına zorla para, eşya, konak vs. şeyler talep etmek suçlamasıyla istizah tahriri vermiştir. İbrahim Fikri Bey konuşmasında, Dâhiliye Vekâleti meydana gelen ihtar üzerine valinin cebir ve tehdit ile aldığı para vs.'nin geri verdiğini bildirdiğini, Dâhiliye Vekâleti'nin şu suretle Vali'ye ihtarında bulunmasının takdire şayan olduğunu, ancak vilâyet halkı üzerinden Vali vekilinin zulmünü tamamen kaldırmak için Vali vekilinin neden hâlâ görevden alınıp yargılanmadığı hususunda Dâhiliye Vekâletinden izahat istemiştir. İbrahim Fikri Bey'in sorularına cevap veren Dâhiliye Vekili Dr. Adnan Bey konuşmasında, bu meselenin eski bir mesele olduğunu, daha önce

bu konuda kendisine başvurulduğunu kendisinin de halktan toplanan bütün yardımların cebren olsun veya olmasın derhal sahiplerine iade edilmesini istediğini, aslında bu meselenin gizli bir mesele olmadığını, bundan önce de her tarafta iane toplandığını, örneğin Mâdafa-i Hukuklar vasıtasıyla ve idare reislerinin idaresindeki komisyonlar aracılığıyla ciheti askeriye ve Kuvva-i Milliye için iane toplandığını, fakat daha sonra Hükümetin bu konuda bir Men-i İane Nizamnamesi çıkardığını belirtmiştir. Dâhiliye Vekilinden sonra söz alan milletvekillerinin itirazı ianenin cebren alınmasıyla ilgili olmuştur. Bazı milletvekilleri bu meselenin mühim bir mesele olduğunu, üstünkörü geçirilmeyeceğini ifade etmişlerdir. Hatta Hakkâri Milletvekili Mazhar Müfit (Kansu) Bey, Elazığ Vali vekilinin, İstiklal Mahkemesi'ne gönderilmesini talep etmiştir. Yoğun geçen tartışmaların sonunda müzakereler kâfi görülmüş ve Dâhiliye Vekâletinin bütçe görüşmeleri kaldığı yerden devam etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 8, s. 372 -377).

6. Mehmet Celal Bey (SARAÇOĞLU)

1304 (1888) yılında Adana'da doğan Mehmet Celal Bey'in (Demirel, 2010b, s. 236), babasının ismi Ali Efendi (Mehmet Celal Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 1829), annesinin ismi ise Ayşe hanımdır (TBMM Albümü, 2010, I, s. 3). (Meclis arşivinde Tercüme-i hâl kâğıdı yok). İlk ve orta tahsilini Adana İdadisinde tamamladıktan sonra Mülkiye Mektebine girdi. 13 Ağustos 1911'de yüksek derece ile mezun olarak Adana İli Maiyet Memurluğu ile devlet hizmetine girdi. Adana'ya bağlı nahiyelerde bir süre müdürlük yaptıktan sonra stajı sonunda Palu Kaymakamlığı'na atandı. Kulp Kaymakamı ve Genç Sancağı Mutasarrıf Vekili iken İstanbul Mebusan Meclisi'nin son dönemi için 27 Aralık 1919 tarihinde yapılan seçimde Genç milletvekili olarak seçildi. Meclisin 12 Nisan 1920'de feshedilmesinden sonra Temsil Heyeti'nin çağrısına uyarak Milli Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçti ve 3 Temmuz 1920 tarihinde meclise Genç milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste, İçişleri, Malî Kanunlar, Tasarı Komisyonlarında görev aldı ve Tasarı Komisyonunun Başkanlığını yaptı. 2 Ocak 1922'de Maarif Vekâleti'nin hesaplarını inceleyecek kurulda yer aldı. Ardından 25 Mart 1922'de Denetleme Komisyonunun Dâhiliye Vekâleti üyeliğine seçildi. Milletvekilliği bu dönemde sona erince Adana'ya dönerek serbest olarak çalışmaya başladı. 28 Temmuz 1928'de vefat ettiğinde evli olup dört çocuk babasıydı. Ailesi daha sonra (SARAÇOĞLU) soy ismini almıştır (Çoker, TBMM I. Dönem (1919-1923), III, 1995, s. 447).

6.6. Mehmet Celal Bey'in Meclisteki Faaliyetleri

Mehmet Celal Bey, Son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Genç livasından milletvekili seçilmiştir. Ancak, İstanbul'un İtilaf güçleri tarafından 16 Mart 1920'de işgal edilip Mebusan Meclisi'nin kapatılması üzerine Mustafa Kemal'in çağrısı üzerine Ankara'ya geçerek yeni meclise katılmıştır. Mecliste, İkinci Grup içerisinde yer alan (Demirel, 2010b, s. 236), Mehmet Celal Bey, 10 Nisan 1920 tarihli meclis oturumunda emekli, dul ve yetim maaşlarına zam yapılmasına dair kanun teklifi sunmuştur. Meclis, bu teklifi Lâyiha Encümenine havale etmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 4, s. 511). Mehmet Celal Bey ayrıca, 6 Haziran 1921 tarihli meclis oturumunda arkadaşları ile beraber, ihtiyaç sahibi ziraatçılara ayrılan üç yüz bin liradan Harbi Umumide fevkalâde zarar görmüş Lâzistan, Muş ve Genç livalarına da hisse ayrılmasına dair karar sunmuştur. Fakat bu karar mecliste yapılan oylamada kabul edilmemiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 7, s. 201). Mehmet Celal Bey'in arkadaşları ile beraber sunduğu başka bir karar de, Konya civarındaki boş arazilere muhacirlerin iskânı hakkındaki karardır. Bu karar mecliste kabul edilmiş ve Dâhiliye Vekâletine havale edilmiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 8, s. 397). Bu kararı olumlu bulan Dâhiliye Vekâleti, bu konuda hazırlamış olduğu mazbatayı 19 Mart 1921'de meclise göndermiştir (TBMM ZC., D. 1, C. 9, s. 144).

Sonuç

Yeni Türkiye Devleti'nin temellerinin atılmasında önemli rol oynayan I. TBMM'de Genç Vilayeti altı milletvekili ile doğrudan temsil edilmiştir. Bu milletvekilleri; Dr. Ali Haydar Bey, Ali Vasıf Bey (Telli), Fikri Faik Bey (Güngören), Hamdi Bey (Yılmaz), İbrahim Fikri Efendi (Ergün), Mehmet Celal Bey (Saraçoğlu)'dur. I. TBMM'nin getirdiği çok seslilik ve demokratik ortamda, Genç milletvekillerinin hangi grup içinde yer aldığına baktığımızda ise; Dr. Ali Haydar Bey, Ali Vasıf Bey ve Hamdi Bey, Birinci Grup'ta yer alırken, Mehmet Celal Bey ise İkinci Grup'ta yer almıştır. Fikri Faik Bey ve İbrahim Fikri Efendi ise bağımsız olarak görevlerini sürdürmüşlerdir.

Birinci Meclis'te görev yapmış olan Genç milletvekillerinin meclis çalışmalarına aktif olarak katıldığı söylenemez. Kiminin hastalığı nedeniyle izinli sayılması, kiminin Kurtuluş Savaşı'nda görev almasından dolayı uzun süre izinli sayılması, bazılarının ise çeşitli komisyonlarda görev alması sebebiyle Meclis yasama faaliyetlerine aktif olarak katılmadıkları, sınırlı düzeyde katkı sundukları tespit edilmiştir.

I. TBMM’de yer alan Genç milletvekillerinin meclis faaliyetlerini genel olarak değerlendirdiğimizde; ülke gündemini ilgilendiren asker ve memurların özlük hakları, dini eğitim gören talebelerin Müecceliyet-i Askeriye Vergisi’nden muaf tutulması ve emekli, dul ve yetim maaşlarına zam yapılması gibi konuların çözüme kavuşturulmasının yanında, seçildikleri bölgenin sorunlarını da meclise taşımışlardır. Genç vilayetini diğer bölgelere bağlayacak ulaşım sorunu, bunların başında gelmektedir. Bununla ilgili olarak Kulp-Muş şosesi ile Lice ve Kulp kazalarını birbirine bağlayan Sarım köprüsü ve Erzurum-Diyarbakır-Muş hattı üzerinde bulunan köprü ve yolların tamir edilmesi hakkında hazırlamış oldukları taktirli meclise sunmuşlardır. Genç milletvekillerinin bölgeleri ile alakalı olarak gündeme taşıdıkları bir diğer konu ise Harbi Umumi’de zarar görmüş olan Muş ve Genç vilayetlerinin yeniden imar ve inşası için bütçeden hisse ayrılması talebidir. Bunların dışında tarım yapılabilmesi için bölgedeki suyollarının tamir edilmesi, Palu kazasının Bazı nahiyelerinin Çapakçur kazasına bağlanması, Çapakçur kazasının isminin değiştirilmesi, Palu kazasının Elâziz vilâyetinden ayrılması ve Genç livasına ilhaki, Genç milletvekillerinin bölgeleriyle ilgili gündeme getirdikleri diğer temel konulardır.

Genç milletvekillerinin eğitim özelliklerine bakıldığında ise 1’i doktor, 2’si Rüştîye mezunu 1’i mülkiye, 2’si askeri Rüştîye mezunu olması eğitim seviyesinin düşük olmadığını göstermektedir. Genç milletvekillerinin yerellik oranına baktığımızda ise hiçbirinin Genç doğumlu olmadığı dikkat çekmektedir (Diyarbakır, Erzurum, Adana, Elâzığ, Siirt, Bitlis). Seçildikleri bölgenin temsiliyeti açısından dezavantaj olan bu durumun, milletvekillerinin mecliste o şehri ne kadar temsil ettiği sorusunu akla getirmektedir. Ancak, Birinci Meclis’in önceliği, bölge sorunlarından ziyade ulusu ve ülkeyi sulha kavuşturmak olduğundan milletvekillerinin temsil ettikleri şehirde doğup doğmaması sorun yaratmamıştır.

Kaynakça

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 490.1.0.0/34.141.2.

TBMM Arşivi

Milletvekili Seçim Mazbataları

Ali Haydar Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 183

Ali Vasıf Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 181.

Fikri Faik Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 184.

Hamdi Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 185.

İbrahim Fikri Efendi'nin Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 186.

Mehmet Celal Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 182.

Resmî Yayınlar

TBMM Zabıt Cerideleri

TBMM Albümü, 1920-2010 1. Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

Resmî Gazete, 4 Nisan 1921.

Resmî Gazete, 4 Ocak 1936.

Sürelî Yayınlar

Akşam, 27 Eylül 1932.

Kitap, Makale ve Tezler

Akın, R. (2008). *TBMM Devleti (1920-1923)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Aydın, A. (1998). "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Görev Yapan Sağlık Mensupları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIV (42), (907-922)

Çağlayan, E. (2018), "CHP İntihab ve Teftiş Bölgesi Raporlarına Göre II. Dünya Savaşı Yıllarında Elazığ", *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), (10-29)

Çağlayan, E. (2008). *Bingöl [Çapakçur] ve Çevresinde Ermeni-Müslüman İlişkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Çavdar, T. (1995). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*. İstanbul: İmge Kitabevi.

Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*. C. I, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.

Çoker, F. (1995). *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*. C. III, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.

Demirel, A. (2007). *Birinci Mecliste Muhalefet (ikinci grup)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Demirel, A. (2010). *İlk Meclis'in Vekilleri ve Millî Mücadele Döneminde Seçimler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Demirel, A. (2012). *Tek Partinin Yükselişi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Diñçer, B. (2018). *Birinci TBMM'de Muş Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Batman Üniversitesi, Batman.

- Ehzerli, İ. (1998). *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Ertunç, A. C. (2013). *Cumhuriyet'in Tarihi*, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Goloğlu, M. (2006). *Milli Mücadele Tarihi-III Üçüncü Meşrutiyet (1920)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güneş, İ. (1997). Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Güneş, İ. (2001). *Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1935-1939*. C. I, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- İlyas, A. (2015). "I.ve II. Dönem TBMM'de Siverek ve Urfa Milletvekilleri ile Faaliyetleri", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: XXIII, (347-361).
- Karabekir, K. (1960). *İstiklal Harbimiz*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Karpat, K. H. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kılıç, R. (2015). *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde İçel Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. Metin Kıratlı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mustafa Kemal Atatürk, (1970). *Nutuk*. C. I, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sezgin, Ö. (1984). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu*. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Tinal, M. (2009). "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), (617-627).
- Turan, Ş. (1992). *Türk Devrim Tarihi II Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Ulusoy, M. (2014). "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 33, (123-135).
- Velidedeoğlu, H. V. (1999). *İlk Meclis*. İstanbul: Cumhuriyet.

Ekler

Ek.1. I. Yasama Dönemi Genç Milletvekilleri Fotoğraf Albümü

Dr. Ali Haydar Bey

Ali Vasıf Bey (TELLİ)

Fikri Faik Bey (GÜNGÖREN)

Hamdi Bey (YILMAZ)

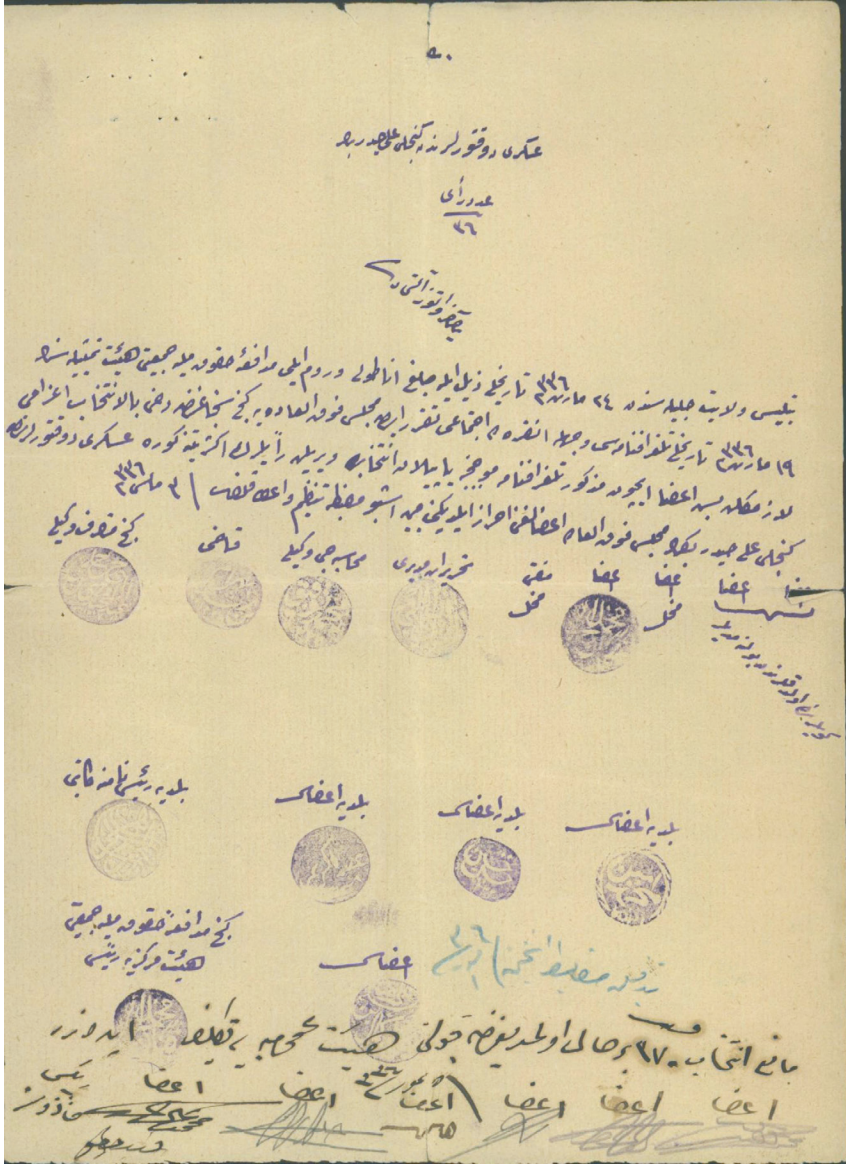
İbrahim Fikri Efendi (ERGÜN)

Mehmet Celal Bey (SARAÇOĞLU)

Kaynak: TBMM Albümü, 1920-2010 1. Cilt 1920-1950, s. 30-31.

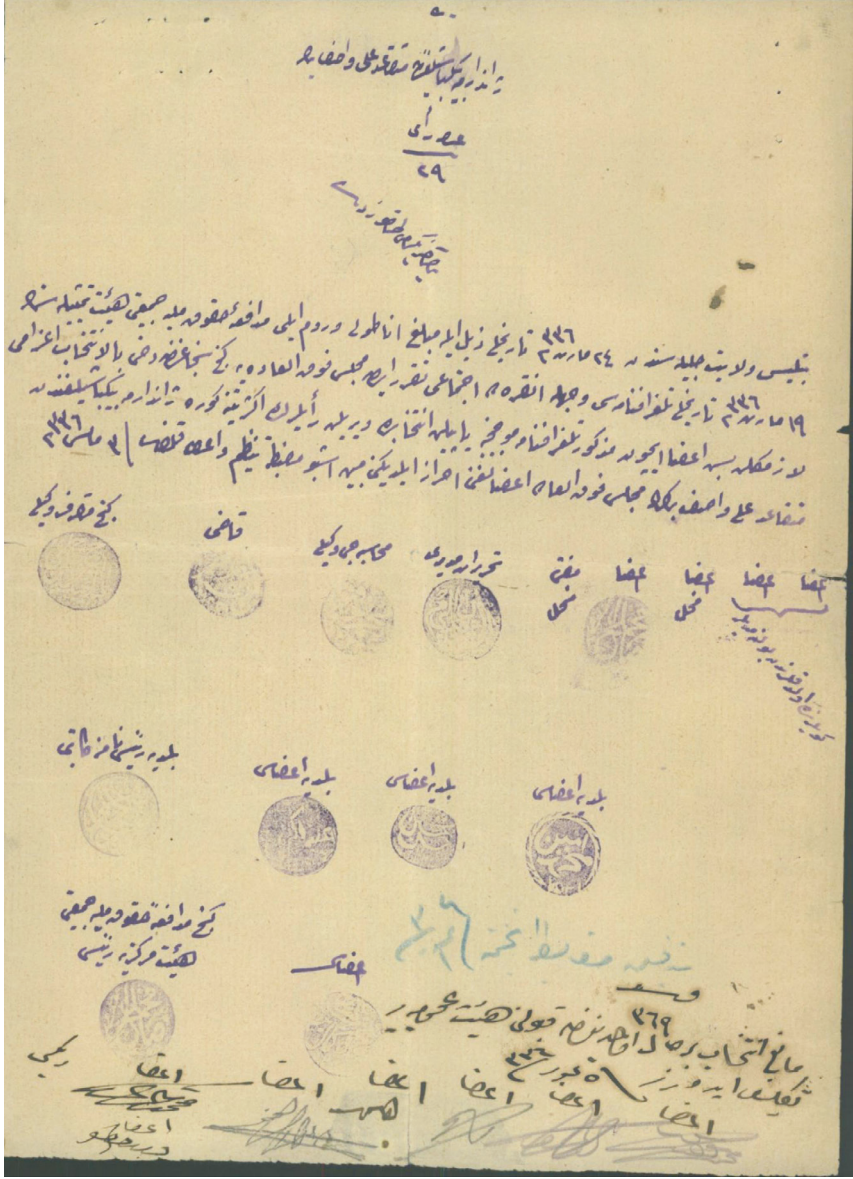
Ek.2. Ali Haydar Bey'in Seçim Mazbatası

Kaynak: Ali Haydar Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 183.

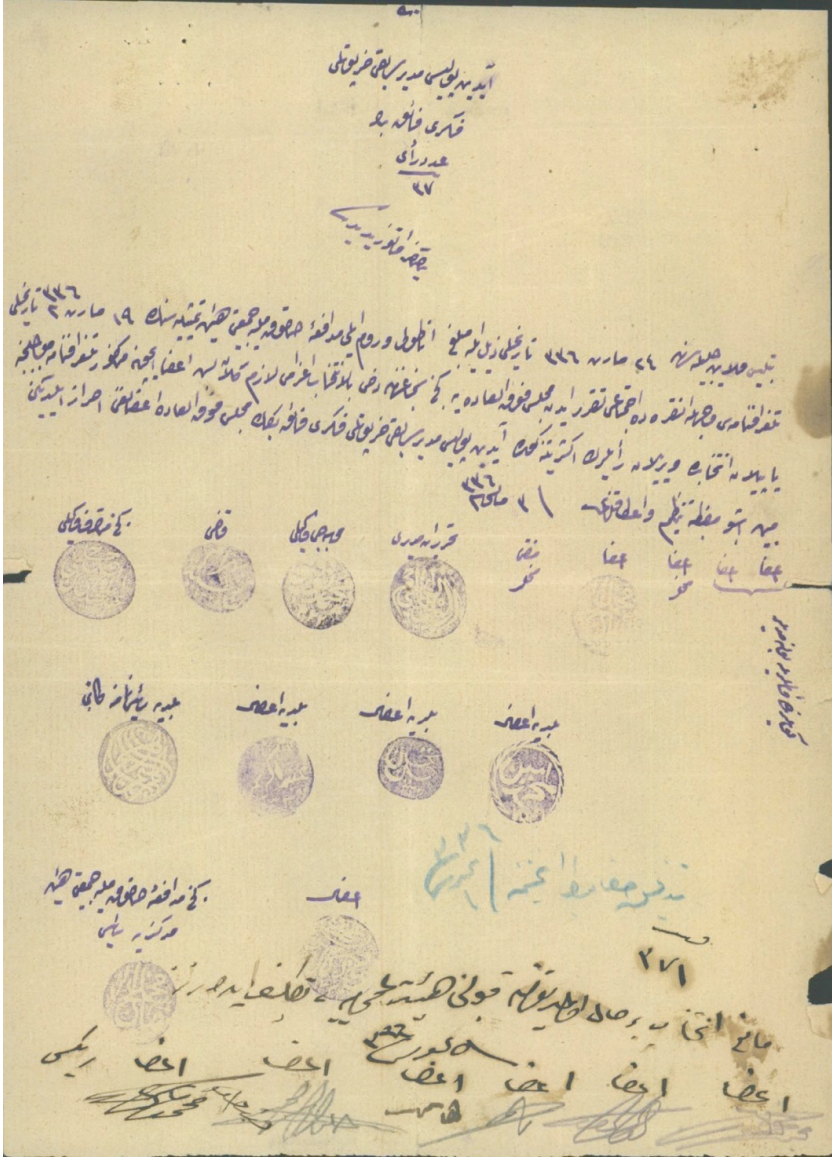

Ek.3. Ali Vasıf Bey'in Seçim Mazbatası

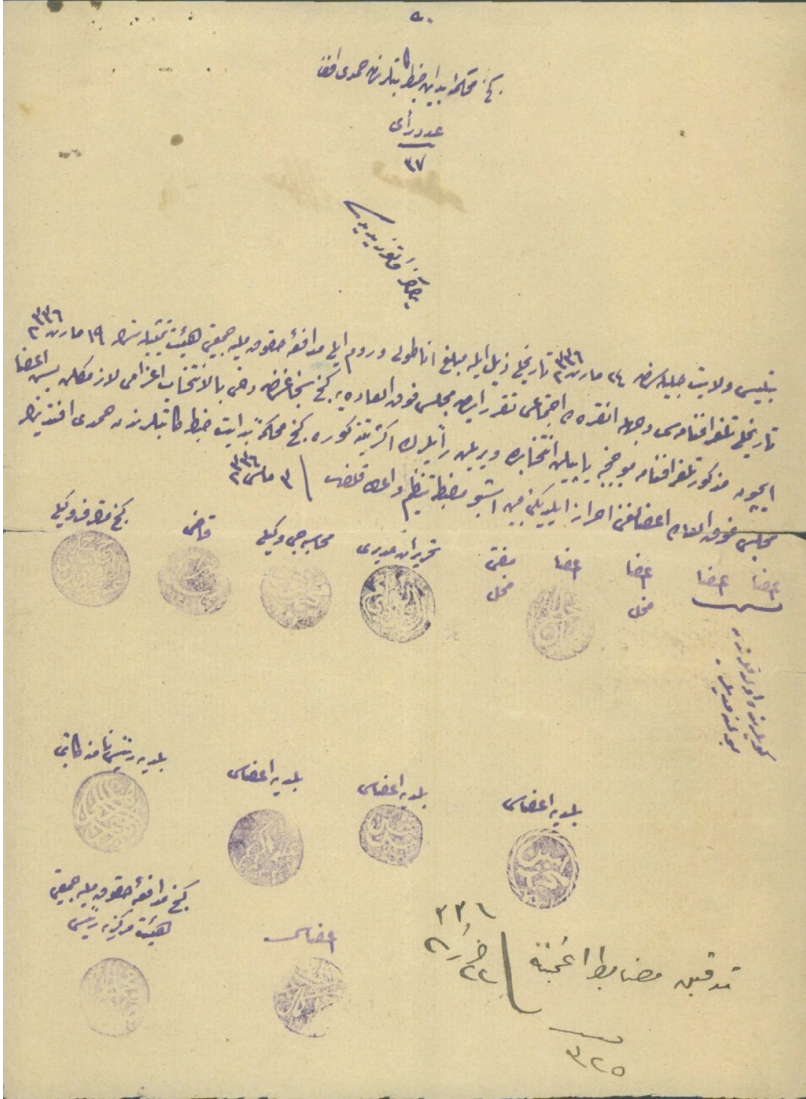
Kaynak: Ali Vasıf Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 181.

Ek.4. Fikri Faik Bey'in Seçim Mazbatası

Kaynak: Fikri Faik Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 184.

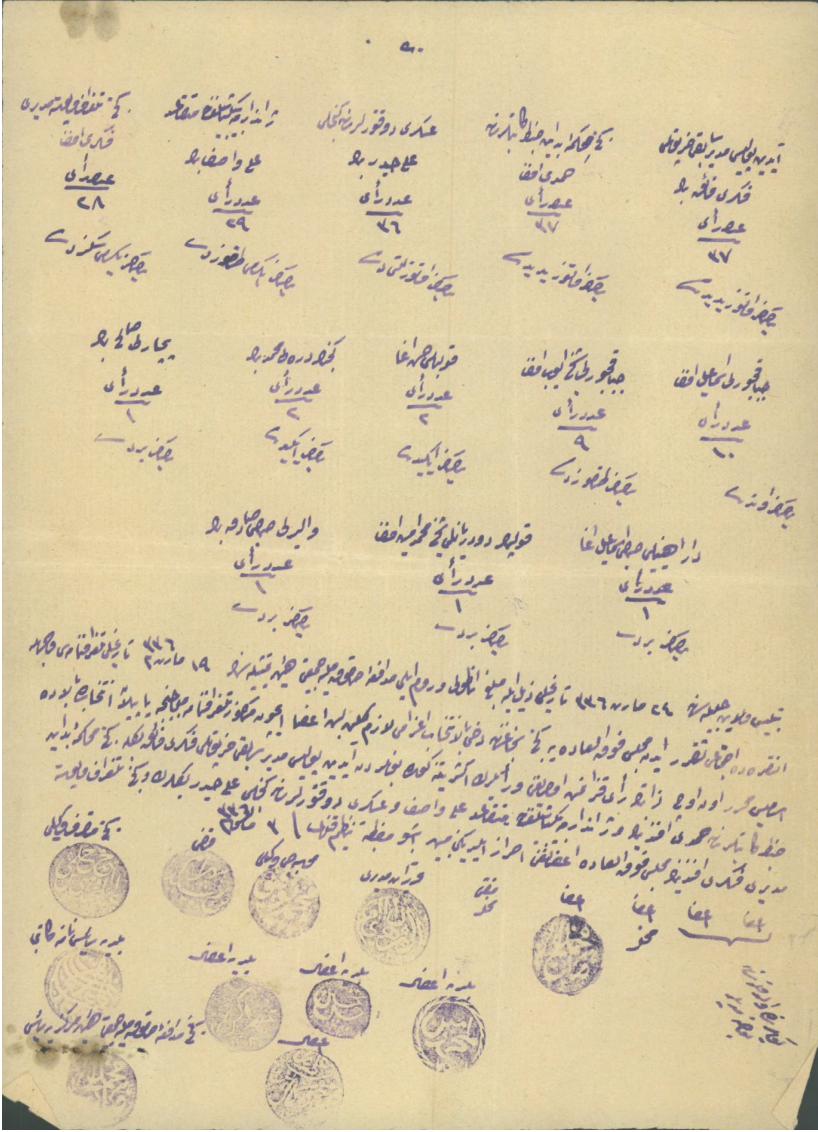
Ek.5. Hamdi Bey'in Seçim Mazbatası

Kaynak: Hamdi Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 185.

Ek.6. İbrahim Fikri Efendi'nin Seçim Mazbatası

Kaynak: İbrahim Fikri Efendi'nin Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 186.

Ek.7. Mehmet Celal Bey'in Seçim Mazbatası

ملاحظات	اعضای	ملکیت و ملکندگی مفصل آدرس	آقروبه تاریخ مواضی	عنوان	دارالتحالیسی	مسک و وطنه سی	صفتی	بدرین نامی	مبعوث اسمی
		افضل احمدی		مستوفی	کابل		مستوفی	محمد علی	محمد علی
		مفتی احمدی							

بوكه برمايت تاريخي حالي بوشان بوزدان مجلس اعضای مجتمعتك لخواه اعتبار برر كدر اولی اوزره سجاړتلك جمع تنظيمنا مجلس ديوان اراسق فرا وړشدو . لخوا جملوك اساسي الاجانة مخصوصه اشادق وضع اولنديق مذكور سببا اساس اولی اوزره بانگيت اعضای مرجوز .

Kaynak: Mehmet Celal Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Devre 1, Sicil No: 182.